

16 APR 2009

RIKSADVOKATEN

GJENPART

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
17 APR 2009	
SAKSBEF.	200807883
AVDELING	LOV/ES/TSQ/HAY
DOKNR.	65

REF.:
2008/7883

VÅR REF.:
Ra 07-341GKL/efr
347.0

DATO:
15.04.09

HØRING – RAPPORT "ETTERKONTROLL AV REGLENE OM STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIGHET, STRAFFERETTSLIGE SÆRREAKSJONER OG FORVARING"

Det vises til høringsbrev og høringsnotat datert 15. desember 2008. Riksadvokaten har etter avtale fått utsatt høringsfrist til 15. april d.å.

Rapporten gir en interessant og nyttig beskrivelse av bruken av reaksjonene forvaring, overføring til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg.

I det følgende gis enkelte merknader til forslagene i rapporten og høringsbrevet som er særlig sentrale for påtalemyndigheten.

Forvaring

Forslag om å øke maksimal minstetid

Riksadvokaten er enig i utredningsgruppens forslag om å øke maksimal minstetid til 14 år hvor tidsrammen settes til mer enn 15 år, og slutter seg til utredningsgruppens begrunnelse.

Utslusing av forvaringsdømte

Det er svært viktig at sluttfasen av forvaringsperioden innrettes mot at den innsatte skal tilbakeføres til et liv utenfor forvaringsanstalten og riksadvokaten er positiv til at det opprettes egne enheter for utslusing i hver av de seks kriminalomsorgsregionene.

Overføring til tvungent psykisk helsevern

Forslag om opprettelse av nasjonal koordineringsenhet. Informasjonsflyt.

Riksadvokaten er enig med utredningsgruppen og departementet i at det bør opprettes en nasjonal koordineringsenhet. Det synes hensiktsmessig at dette gjøres ved lovbestemmelse, formentlig i lov om psykisk helsevern slik at bestemmelsene er samlet ett sted.

I tillegg til de funksjoner som er beskrevet i rapporten og høringsnotatet, bør koordineringsenheten kunne fungere som en sentral for meldinger mellom helsevesenet og

påtalemyndigheten, blant annet melding fra påtalemyndigheten om saker der det vil bli nedlagt påstand om overføring til tvungent psykisk helsevern, se nedenfor.

Det bør også vurderes å åpne for at koordineringsenheten skrittvis gis en viss myndighet, for eksempel til å pålegge helseforetak å ta imot personer dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern.

Enheten må få tilgang til nødvendig informasjon fra helsepersonell og påtalemyndigheten om den skal kunne fungere etter sin hensikt. Det er formentlig naturlig å ta inn bestemmelser om informasjonsutveksling flere steder i de relevante regelverk. For påtalemyndighetens del bør en bestemmelse om informasjonsplikt tas inn i påtaleinstruksen, og da som ledd i en høyst påkrevet revisjon av hele kapittel 23.

Klargjøringer for å sikre informasjonsflyt fra helsepersonell til påtalemyndigheten
Riksadvokaten har tidligere, blant annet i brev 31. januar 2007 til Den rettsmedisinske kommisjon, tatt til orde for at gjeldende rett hjemler at den faglig ansvarlige for gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern uten hinder av taushetsplikten kan gi opplysninger om domfelte til retten, påtalemyndigheten og rettsoppnevnte psykiatrisk sakkyndige.

Det er mulig det i praksis hersker noe usikkerhet om dette og en presisering i lov om psykisk helsevern kapittel 5 er hensiktsmessig. Men adgangen til å gi informasjon bør også omfatte rettsoppnevnte sakkyndige og domstolen.

For å begrense muligheten for tolkningsuenighet, vil det trolig være en fordel dersom bestemmelsen i stedet for uttrykket "de opplysninger som er nødvendige" angir at den faglig ansvarlige skal gi de opplysninger påtalemyndigheten eller den sakkyndige "ber om". Bestemmelsen bør også omfatte opplysninger i tilknytning til opprettholdelse av dom på overføring til tvungen omsorg.

Riksadvokaten er usikker på om forslaget om at domfelte, om mulig på forhånd, skal informeres om hvilke opplysninger som gis til påtalemyndigheten bør gjennomføres. Domfelte er formentlig allerede kjent med de aktuelle opplysninger, eller kan ta rede på dem gjennom innsyn i journalen. Det kan da virke formalistisk å kreve at det skal gis særskilt opplysning om dette, endog på forhånd. I tillegg kommer at det formentlig i noen tilfeller kan være uheldig å gi psykisk syke slike opplysninger uten at de har bedt om det.

Informasjonsflyt til fagenhet/helseforetak, forslag om endring i straffeprosessloven § 147a
Dette forslaget er i høringsbrevet tatt opp i pkt 3 om tvungen omsorg, men gjelder også overføring til tvungent psykisk helsevern.

Utredningsgruppen konstaterer at underrettningsplikten i straffeprosessloven § 147a annet punktum ikke fungerer etter sin hensikt, og forslår at påtalemyndigheten får ansvaret for å underrette henholdsvis fagenhet (ved tvungen omsorg) og helseforetak (ved overføring til tvungent psykisk helsevern). Departementet antyder at det også kan være aktuelt at påtalemyndigheten i tillegg skal varsle den nasjonale koordineringsenheten i saker der det kan bli nedlagt påstand om overføring til tvungent psykisk helsevern, samt oversende rettspsykiatriske erklæringer i slike saker dit.

Riksadvokaten er, som nevnt ovenfor, av den oppfatning at dersom det opprettes en nasjonal koordineringsenhet, bør denne kunne fungere som "meldingssentral" i saker hvor det ligger an til dom på overføring til tvungent psykisk helsevern. På denne måten vil enheten kunne ivareta sin primære oppgave; å koordinere gjennomføringen av særreaksjonene.

Utvidelse av anvendelsesområdet for særreaksjoner for utilregnelige

Riksadvokaten har ved flere anledninger (blant annet i brev 26. april 2004 til Justisdepartementet) pekt på behovet for å ivareta personer som er strafferettslig utilregnelige, og som begår omfattende kriminalitet som ikke kvalifiserer for særreaksjon. Det er uholdbart at enkelte lovbrutere kan fortsette med omfattende, plagsomme, lovbrudd uten at noen myndighet griper inn.

Disse personene burde vært ivaretatt av helsevesenet, men det må konstateres at det ikke skjer. Etter det en kan forstå er det ingen utsikter til at dette vil endre seg i overskuelig fremtid. Dessverre er det da ingen annen utvei enn å søke en løsning gjennom strafferettslige virkemidler. En kan ikke lenger vente på at helsevesenet ser seg i stand til å ta dette ansvaret.

Departementets forslag til lovtekst er etter riksadvokatens syn dekkende, og bør gjelde begge særreaksjonene. Det er viktig at anvendelsesområdet ikke blir for vidt i praksis og det bør presiseres i forarbeidene at vilkårene er ment å være strenge og at bare er et lite antall personer er ment omfattet.

Riksadvokaten kan ikke følge utredningsgruppen når den anbefaler en "ny" særreaksjon hvor domfelte maksimalt kan holdes i institusjon i to måneder, for så å etableres med et nettverk utenfor institusjon. Utgangspunktet er at disse personene, på samme måte som de som i dag dømmes til overføring til tvungent psykisk helsevern, er straffrie fordi de var psykotiske på gjerningstiden og derfor uten skyldene. For begge grupper gjelder at de må gis en strafferettslig reaksjon for å beskytte samfunnet mot nye lovbrudd. Det er bare *alvoret i deres lovbrudd* som atskiller dem. Det er vanskelig å se at dette kan begrunne helt ulike reaksjonstyper. Etter riksadvokatens oppfatning bør, slik også departementet er inne på, reaksjonen være den samme overfor alle utilregnelige. Men det nærmere innholdet i reaksjonen må selvsagt tilpasses den enkelte domfelte. For eksempel vil tidspunktet for overgang fra psykisk helsevern i institusjon til psykisk helsevern utenfor institusjon kunne avhenge av hvilke type lovbrudd gjentakelsesfaren relaterer seg til.

Siden lovbruddene som danner utgangspunkt for særreaksjonen ikke er av de mest alvorlige, er det mulig det bør åpnes adgang til å prøve opprettholdelse av reaksjonen oftere enn en gang i året, for eksempel hver 6. måned.

Det må uansett være klart at en maksimal ramme for institusjonsopphold på to måneder, slik som foreslått i rapporten, er alt for kort om en skal kunne håpe å sette en stopper for den kriminelle aktiviteten.

Psykose utløst av selvforskyldt rus, endring i straffeloven

Etter dommen i Rt 2008 side 549 er det ikke tvilsomt at en psykose som er fremkalt ved selvforskyldt rus og som opphører når vedkommende slutter å ruse seg, ikke fritar for straff. Etter riksadvokatens syn vil det være en fordel at denne rettstilstanden fremkommer klart i de aktuelle lovbestemmelsene (gjeldende straffelov § 45 og ny straffelov § 20). For å få frem at kroniske psykoser fortsatt medfører straffrihet, selv om den underliggende årsak til dem er rusmisbruk, kan det vurderes å presisere i lovteksten at det bare er forbigående rusutløste psykoser som omfattes. Straffeloven § 45 kan for eksempel lyde:

"Bevisstløshet eller en forbigående psykotisk tilstand, jf. § 44 første ledd, som er en følge av selvforskyldt rus ... utelukker ikke straff."

Utilregnelige i varetekt

Riksadvokaten er usikker på om utredningsgruppens forslag om å fjerne kravet i straffeprosessloven § 181 om samtykke fra institusjonen eller kommunene for at innleggelse i institusjon eller kommunal boenhet kan benyttes som varetektssurrogat bør følges opp.

Det er lett å forstå de gode intensjonene ved forslaget, men det er ikke gitt at en domstol bør kunne "legge inn" en person mot institusjonens vilje. Det er i praksis ofte snakk om prioritering av knappe ressurser. Satt på spissen, kan det bli spørsmål om hvem som må skrives ut for at domstolen skal få plass til "sin" pasient. Domstoler er neppe godt egnet til å foreta prioriteringer av helsevesenets ressurser.

Knut H. Kallerud
ass. riksadvokat

Guri Lenth
kst. statsadvokat

Gjenpart: 1. Justisdepartementet, Politiavdelingen
 2. Statsadvokatene
 3. Politidirektoratet